

STELLINGEN VAN DELAHAYE OVER DE TRADITIONELE VADERLANDSE
GESCHIEDENIS.

De Karolingische residentie Noviomagus, waarvan aan de hand van een in 777 uitgegeven oorkonde van Karel de Grote over de kerk van Trajectum werd aangenomen dat zij omstreeks dat jaar gereed en in gebruik genomen is, was niet Nijmegen doch Noyon, 100 km. noord van Parijs. De voornaamste grond voor deze konklusie is, dat bij de historici reeds lang een diepgaande verwarring bestaat tussen de twee steden, die onder dezelfde naam bekend zijn, Noyon reeds vanaf de eeuw vóór Chr., Nijmegen pas sinds de 12e eeuw, nadat een simpele latinisatie van de inheemse naam Numagen of Nuwemagen zonder enige bijbedoeling in zwang was gekomen, uiteraard alleen in kanselarijtaal en in geschreven teksten maar niet in het gesproken woord. Het klakkeloos terugvoeren van die klassieke naam tot de eerste eeuw alsmede het even klakkeloos aannemen, dat die naam (ov^erigens zonder het minste bewijs) voor Nijmegen vanaf de eerste tot de 12e eeuw gangbaar was gebleven, moest wel bijna onafwendbaar volgen op het niet ontdekken dat Noviomagus alleen een achterafse latinisatie is geweest.

Die verwarring tussen de twee steden is klaar, als men bemerkt dat bijvoorbeeld de talrijke berichten over de aanvallen van de Noormannen, die in de 9e eeuw verschillende malen de residentie bezochten, bij voorkeur om zich daar een winterverblijf in te richten, door de Nederlandse en Duitse historici op Nijmegen worden toegepast, terwijl de franse historici dezelfde teksten uit dezelfde jaren, van dezelfde schrijvers met dezelfde feiten en details op Noyon leggen. De bewijzen, dat de échte residentie zich in Noyon bevond, zijn overvloedig en afdoende. Tot heden is geen enkel bewijs geleverd, behalve gratis beweringen en niet-bewezen determinaties van kroniek-teksten en data uit oorkonden, dat Nijmegen het Karolingische Noviomagus was.

In 1155 bouwde keizer Frederik Barbarossa de burcht van Nijmegen op het Valkhof, dat blijkens de daar staande St. Nicolaas-kapel uit het einde van de 11e eeuw en het daar eveneens gelegen kerkhof van Nijmegen het eerste kerkelijk domein van de stad was. Vóór Frederik Barbarossa hadden enige Duitse keizers incidenteel in Nijmegen verbleven en er enige oorkonden uitgegeven. Vóór 1155 blijkt niets van een keizerlijke residentie noch van een paleis of burcht. De nog bewaard gebleven gedenksteen van de bouw uit 1155 bevat niet de minste toespeling op de oude residentie Noviomagus van Karel

de Grote. Enkele decennia na de bouw maakten Duitse kroniekschrijvers de fout door Nijmegen aan te zien als het oude Noviomagus. Andere misvattingen, onder andere de notoire germanisering van Karel de Grote en ^{de} onjuiste opvattingen over Renus en Vahalis, stelden de "hinein"-interpretatie geweldig.

Peutinger - kaart. Toen in 1596 de Peutinger-kaart voor de eerste maal door Moretus te Antwerpen in druk werd uitgegeven, waarop men visueel meende te moeten zien -- wat overigens al langer beweerd werd-- dat het Karolingische en het Romeinse Noviomagus volkomen identiek waren, en men eveneens afgebeeld meende te zien, dat het Eiland van de Bataven of de Patavia door de Betuwe werd gedekt, werden zowel de kaart als de Karolingische residentie Noviomagus als historische zekerheden voor Nederland opgevat. De Patavia beeldt integendeel een Frans landschap af in het noord-wa~~st~~en van Frans Vlaanderen, waar enige namen van de kaart aan te wijzen zijn in heden nauwelijks of slechts weinig geëvolueerde plaatsnamen, zodat de twee wegen in de Patavia daar met vrij grote zekerheid gerekonstrueerd kunnen en moeten worden. De Vahalis was niet de Waal, welke determinatie zuiver taalkundig reeds niet te aanvaarden is, doch de Gouelle nabij Noyon, welke naam via de vormen Wala, Walum en Guala is afgeleid. Waal is afgeleid van "weel", een doorbraak van een rivier.

Transgressies. Dit voert vanzelf tot het volgend probleem, dat van de transgressies tussen de 3e en de 10e, resp. 11e en 12e eeuwen. Men heeft de geografische, historische en naamkundige continuïteit aangenomen tussen Romeins Nederland uit de 1e tot de 3e eeuw en het Nederland uit de 10e eeuw, dat zich na de terugval van de transgressies in de 10e eeuw aandient als een volkomen nieuw landschap, waarop aan de hand van het vers geschapen beeld de teksten uit de klassieke schrijvers van vóór de 3e eeuw (toen de Romeinen Nederland definitief verlaten hadden), en ook latere teksten, want Renus en Vahalis blijven ook daarna erin voorkomen, werden toegepast, omdat die teksten Nederland op het lijf geschreven leken. Die continuïteit is evenwel gedurende zes eeuwen verbroken geweest, wat ten eerste de historische continuïteit ten stelligste tegenspreekt, ten tweede de vraag levensgroot maakt, of men in de 12e eeuw, toen de historische misvattingen op gang kwamen, wel de juiste lokalisaties heeft toegepast, en ten derde de bewering geheel ondergraaft, dat de Nederlandse historie gebouwd is op een traditie vanaf de Romeinen. Dit kan slechts betekenen, dat men de breuk in de geografische en de historische continuïteit, veroorzaakt door de transgressies die in andere streken als absoluut bewezen historische feiten vast staan, nooit heeft opgemerkt, ofwel dat men deze als obstakels voor bepaalde historische opvattingen probeert te ontkennen of te verdoezelen. Het woord

Betuwe is niet van Bataven afgeleid; zijn juiste verklaring, betekenis en opkomst moet men zoeken in de landschappelijke en naamkundige nevenschikking met Veluwe, welke twee namen gelijktijdig in de Nederlandse bronnen verschijnen. Naast de Peutinger-kaart zijn andere afdoende bewijzen beschikbaar, dat de Bataven in het noord-westen van Frankrijk woonden. De plaatsnaam Béthune, relict van de naam van Oppidum Batavorum, is er het duidelijkste overblijfsel van hun aanwezigheid. Ondanks alle reeds gangbare historische misvattingen begon men in Nederland pas in de 17e eeuw over Bataven te spreken.

Het Almere bevond zich in het noorden van Frankrijk, in het westen en zuidwesten van Vlaanderen. Het staat gelijk met het Flevum uit de Romeinse periode. De oude zeebaai is nu verland. Helinium, volgens de klassieken de tegenhanger van Flevum, is de baai van de riviermond van de Liane, voorheen Helena geheten, die bij Boulogne in zee stroomt, waar in de Romeinse periode belangrijke militaire en burgerlijke havens waren.

Het Trajectum van St. Willibrord. De mythe van diens zetel te Utrecht en diens missie onder de Nederlandse Friezen, pas in de 12e eeuw voor het eerst in Nederland te ^Signaleren, is geen direkt gevolg van de reeds gangbare dislokaties (zijdelings waarschijnlijk wel erdoor bevorderd), doch een onjuiste opvatting van de abdij van Echternach in Luxemburg. Zij was inderdaad de abdij van St. Willibrord, die te Eperlecques, op ca. 8 km van diens zetelplaats verwijderd, was gesticht, doch die in 857 vanwege de Noormannen moest uitwijken naar Luxemburg, waar zij een der eerste dagen van 858 een bestaand klooster als vluchtoord kreeg aangewezen. Nadat deze abdij minstens driemaal in andere handen gekomen en driemaal door verschillende kloostergemeenschappen bevolkt was (wat een mogelijk bestaande traditie meteen en radikaal tegenspreekt), poneerde Theoderich van Echternach, deken van de abdij en een van de meest notoire vervalsers uit de historische literatuur, tegen het einde van de 12e eeuw de stelling, dat St. Willibrord bisschop van Utrecht was geweest en missionaris van de Hollandse Friezen, een bewering, die vóór hem nooit door iemand in Holland was gedaan. Dit geschiedde niet uit pure en welbewuste vervalsing maar uit onbegrip, omdat de raakpunten uit de dokumentatie van St. Willibrord en diens abdij in Frankrijk en Vlaanderen niet meer bestonden, althans daar niet zo duidelijk meer aanwezig waren dat zij zich opdrongen. Op dat tijdstip kon men over Friezen helemaal niet meer aan Vlaanderen denken, doch drongen de Nederlandse Friezen zich onweerstaanbaar op.

Men heeft, terecht, het Trajectum van St. Willibrord opgevat als het Romeinse Trajectum. Aan de hand van gegevens uit de Romeinse periode, o.a. van het Itinerarium Antonini en de Peutinger-kaart, moet het gesitueerd worden op 55 km ten westen van Merville, tussen deze plaats en de kust. Men komt dan uit op Tournehem-sur-la-Hem, een plaatsje op ca 14 km west-noord van St. Omaars. Dat deze determinatie juist is, wordt aangetoond door de goede verhouding tot het Almere, de toepasselijkheid van verschillende geografische en naamkundige gegevens, zoals die uit de akte van 777 over een schenking aan de kerk van Trajectum, maar vooral om het markante feit, dat alle goederen van het bisdom en van de abdij van St. Willibrord, waarvan geen enkele naam in Nederland aangewezen is kunnen worden, in een grote boog rondom Tournehem aangewezen kunnen worden, met een gelijkkluidenheid in klank voor bepaalde gevallen, dat de identiteit tussen de twee namen evident is. St. Willibrord is te Gravelines (tussen Calais en Duinkerken) geland; vandaar begaf hij zich terstond en linea recta naar Trajectum. Zijn landingsplaats te Katwijk is een fantasietje uit de 17e eeuw. De twee corpora van St. Willibrord, het echte te Abbeville en het valse te Echternach, benadrukken dat er wel degelijk redenen zijn om twijfels te hebben over de gangbare voorstellingen. De Nederlandse traditie over St. Willibrord is ons aangepraat door de abdij van Echternach; zij berust niet op enig Nederlands gegeven. In de abdij zelf heeft zij van halve waarheden en hele onjuistheden aan elkaar gehangen. Nederland heeft derhalve een geheel scheve voorstelling gekregen van de eerste zogenaamde zendeling uit de Nederlanden; hij heeft in een geheel andere hoek van de Nederlanden gearbeid.

De Noormannen, wier aanvallen uit de 9e eeuw een allesomvattende zaak is, omdat de berichten daarover in veel gevallen Noviomagus, Trajectum, Dorestadum, het Eiland van de Bataven en Walacria in één adem noemen, bieden een volgend punt tot het stellen van fundamentele vragen. Plaatst men de berichten terug in de kronieken en in hun eigen kontekst, wat een eerste eis is van behoorlijke tekstkritiek, dan blijkt dat alle zogenaamde aanvallen op Nederland verhaald worden na de vermelding van hun landing op de westkust van Frankrijk, en dat in de meeste gevallen direkt op de vernoeming van de zogenaamde Nederlandse streken en plaatsen aanvallen volgen op franse steden. Hierdoor komt een volgende, volledig van de andere gegeven los staande bewijsvoering tot stand, dat de aanwijzing van die vijf streken en plaatsen in Nederland een misgreep is geweest.

Dorestadum was niet Wijk bij Duurstede, doch Audruicq, dat in zijn etymologische ontwikkeling van Dorewic, Odrewic heden nog als een rechtstreekse afleiding van Dorestadum overkomt. De Nederlandse plaats Wijk kreeg in het

begin van de 14e eeuw een kasteel of buitenverblijf van de bisschop van Utrecht, dat Duurstede werd genoemd. Men mag hierin zonder bezwaar een toespeling zien op Dorestadum, ofschoon dit lang niet zeker is en het evengoed een toeval kan zijn geweest als tussen Betuwe en het Insula Batavorum. De traditie van het oude Dorestadum heeft in Nederland nooit bestaan en werd pas in de 15e eeuw uit de grond gestampt, toen Duurstede blijvend aan de naam van Wijk gekoppeld was en van lieverlede de opvatting groeide en verstevigd werd, dat daar het oude Dorestadum uit de dokumentatie van St. Willibrord en diens opvolgers gelegen was.

De opgravingen te Wijk bij Duurstede hebben volgens de R. O. B. geen archeologisch bewijs te voorschijn gebracht voor de indentifikatie van Wijk bij Duurstede als het echte Dorestadum, wat in feite beslissend is voor het vraagstuk. Het eindeloze "Ja, maar!", dat daarop volgde om motieven bij elkaar te zoeken teneinde de determinatie toch te kunnen blijven volhouden, is zo gemakkelijk te weerleggen, dat dit de determinatie nog verder tegenspreekt. Op historische en naamkundige gronden, die na het ontbreken van enig archeologisch bewijs nóg kritischer moeten worden gehanteerd, moet de lokalisatie van Dorestadum te Wijk bij Duurstede geheel verworpen worden.

0 0 0

Voor de goede orde zij meegedeeld, dat op de a.s. bijeenkomst van 28 januari 1980 te Amsterdam de problemen in de vaderlandse geschiedenis geopend zullen worden via een andere ingang, waarbij de bovenstaande punten vanzelfsprekend aan de orde zullen komen, evenwel niet in de gegeven volgorde. Deze uiteenzetting is slechts bedoeld als algemene (en zeer korte) inleiding en ter oriëntatie.

Zundert, 6 januari 1980.

ALBERT DELAHAYE

Turnstraat 6
4881 EM ZUNDERT